

УДК 615.8:364-783.3:005.336.1](045)

Ковальова О.В.

доц. НУ «Запорізька політехніка»

РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ЦИКЛ НА ОСНОВІ МКФ: ЗНАЧЕННЯ, ІНСТРУМЕНТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність. В останні роки Україна зробила значні кроки на шляху до впровадження сучасної моделі реабілітаційної допомоги, орієнтованої на міжнародні стандарти. Ключову роль у цьому процесі відіграє Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ), яка стала основою для формування нових підходів до реабілітації в системі охорони здоров'я. Зокрема, у 2017 році було прийнято Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», який визначає МКФ як основну модель для оцінки стану здоров'я та функціонування осіб. У 2021 році Верховна Рада України ухвалила Закон «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я», який закріплює використання МКФ як базової моделі в системі охорони здоров'я. Ці законодавчі ініціативи створюють передумови для системного впровадження МКФ у практику реабілітації, що вимагає адаптації відповідних інструментів та методик до українського контексту.

Однією з важливих подій стало затвердження Національного класифікатора України НК 030:2022 «Класифікатор функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я», який є офіційним перекладом та адаптацією МКФ для використання у клінічній практиці. Документ, опублікований МОЗ у 2022 році, є нормативною базою, що визначає єдині підходи до опису функціонального стану пацієнта, та зобов'язує медичних працівників використовувати його в процесі оцінки, планування та документування реабілітаційної допомоги.

Також важливою є Постанова КМУ №1268 від 3 листопада 2021 року, яка визначає механізми організації реабілітації у сфері охорони здоров'я, та нормативні акти, що регламентують діяльність мультидисциплінарних

реабілітаційних команд. У цьому контексті реабілітаційний цикл на основі МКФ, що містить чітку логіку оцінки, планування, реалізації та аналізу втручання, стає не лише бажаним, а й обов'язковим інструментом для системної та ефективної реабілітаційної практики в Україні.

Інструменти, розроблені дослідницьким відділом МКФ ВООЗ – такі як ICF Assessment Sheet, Categorical Profile, Intervention Table та Evaluation Display – дають змогу реалізувати ці положення на практиці, забезпечуючи стандартизацію, персоналізацію і міжпрофесійну взаємодію. Їх впровадження є наступним логічним кроком у розвитку реабілітації на національному рівні, зокрема з урахуванням українського законодавчого та професійного контексту.

Обговорення: Реабілітаційний цикл, заснований на МКФ, є логічною, структурованою моделлю, яка дозволяє не лише оцінити стан пацієнта, а й систематизувати втручання, забезпечити міжпрофесійну співпрацю та моніторинг результатів. Його чотири основні інструменти – ICF Assessment Sheet, Categorical Profile, Intervention Table і Evaluation Display – створюють єдиний інформаційний контекст для всіх членів мультидисциплінарної реабілітаційної команди, орієнтований на досягнення функціональних цілей пацієнта.

ICF Assessment Sheet (оціночний лист МКФ) відкриває реабілітаційний цикл і є ключовим для розуміння ситуації «очима пацієнта». Цей інструмент забезпечує комплексний огляд функціонального стану особи, поєднуючи перспективу пацієнта та фахівця. Верхня частина листа відображає власний погляд пацієнта на своє функціонування, тоді як нижня – клінічну оцінку фахівця, використовуючи категорії МКФ. Він дозволяє враховувати не лише медичні показники, але й суб'єктивні переживання, страхи, життєві пріоритети пацієнта. Наприклад, пацієнт після черепно-мозкової травми може не стільки хвилюватися через обмеження рухливості, скільки через втрату здатності самостійно доглядати за собою або спілкуватися з близькими. Цей інструмент дозволяє побачити, що важливо саме для цієї конкретної людини, а не лише з точки зору клініциста.

ICF Categorical Profile (Категоріальний профіль МКФ) допомагає зобразити функціональний стан пацієнта в межах конкретного періоду або етапу втручання. Це візуальне представлення функціонального статусу особи на момент оцінки, що відображає значення кваліфікаторів для вибраних категорій МКФ. Профіль допомагає ідентифікувати цілі втручання та служить основою для планування реабілітації. Він перетворює якісні дані на кількісні показники завдяки кваліфікаторам, що відображають ступінь порушення функції, обмеження активності чи участі. Наприклад, пацієнт із розсіяним склерозом може мати порушення рівноваги на рівні «3» (тяжкий ступінь), обмеження у пересуванні «2» (середній ступінь) та повне

обмеження в участі в соціальному житті «4». Такий профіль дозволяє команді швидко і чітко зрозуміти потреби пацієнта та визначити, які цілі є пріоритетними.

ICF Intervention Table (Таблиця втручань МКФ) виконує роль «дорожньої карти» для всієї мультидисциплінарної реабілітаційної команди. Цей інструмент сприяє координації втручань, ролей та ресурсів у межах мультидисциплінарної реабілітаційної команди. Він надає огляд усіх цілей втручання, самих втручань та відповідальних фахівців, а також відображає початкові та цільові значення кваліфікаторів. Тут чітко зазначається, які цілі ставляться, хто за них відповідає, які інтервенції застосовуються, і які результати очікуються. Наприклад, для пацієнта після інсульту метою може бути самостійне пересування по квартирі. В цьому випадку фізичний терапевт працює над відновленням сили м'язів нижніх кінцівок, ерготерапевт – над безпечним використанням ходунків у домашніх умовах, а психолог – над мотивацією і подоланням страху падіння. Таблиця допомагає уникнути дублювання функцій та сприяє міжпрофесійному порозумінню.

ICF Evaluation Display (Відображення оцінки МКФ) дозволяє оцінити динаміку – чи досягнуто поставлених цілей, що змінилося в житті пацієнта, і наскільки ефективними були інтервенції. Цей інструмент базується на категоріальному профілі МКФ і включає лише ті категорії, які були визначені як цілі втручання. Він надає візуальне зображення змін у функціональному статусі особи між початковою та повторною оцінкою, а також містить колонку, що вказує на досягнення цілей. Візуальне відображення змін (наприклад, зниження обмеження в самообслуговуванні з рівня 3 до 1) мотивує не лише фахівців, а й самих пацієнтів, які можуть бачити прогрес наочно. Це також є підґрунтям для прийняття рішень про завершення певного етапу або перенаправлення на інший рівень допомоги.

Особливо важливим є те, що всі ці інструменти базуються на єдиній мові – термінах і категоріях МКФ, що робить обмін інформацією у команді зручним, стандартизованим і ефективним. Наприклад, замість загального вислову «пацієнт має труднощі з ходьбою», фахівці можуть конкретно зазначити: «категорія d450 (пересування) – обмеження рівня 2», що одразу дає розуміння обсягу проблеми.

У контексті України це особливо актуально, оскільки сфера реабілітації переживає трансформацію. Існує велика потреба у впровадженні міжнародних стандартів, однак фахівцям часто бракує інструментів, які дозволяють ефективно інтегрувати нові підходи у повсякденну практику. Використання інструментів МКФ якраз і є тим рішенням, що дозволяє подолати цю прогалину. Впровадження цих інструментів у реабілітаційну практику України дозволить забезпечити

системний підхід до оцінки та планування реабілітаційних заходів, сприятиме покращенню комунікації між фахівцями та підвищенню якості надання реабілітаційних послуг. До прикладу, у закладах, які вже пілотували підхід МКФ у роботі мультидисциплінарних реабілітаційних команд (наприклад, деякі госпіталі для ветеранів чи реабілітаційні центри для осіб після травм), фахівці відзначають покращення комунікації в команді, зростання пацієнтської залученості та більшу персоналізацію реабілітаційного плану.

Висновки: Впровадження реабілітаційного циклу на основі МКФ та відповідних інструментів у практику реабілітації в Україні є важливим кроком до підвищення ефективності та якості реабілітаційних послуг. Це сприятиме не лише покращенню функціонального стану пацієнтів, але й забезпечить більш цілісний та пацієнтоорієнтований підхід до реабілітації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Питання організації реабілітації у сфері охорони здоров'я [Електронний ресурс]: Постанова КМУ № 1268 від 3 листопада 2021 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1268-2021-п#Text>

2. НК 030:2022 Класифікатор функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я [Електронний ресурс]. Київ, МОЗ України, 2022. Режим доступу: https://moz.gov.ua/uploads/8/44015-nk_030_2022_klasifikator_funkcionuvanna_obmezenna_zittedial_nosti.pdf

3. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні [Електронний ресурс]: Закон України №2961-IV в редакції від 04.04.2025. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>

4. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я [Електронний ресурс]: Закон України №1053-IX в редакції від 01.01.2025. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>

5. ICF Research Branch. The ICF Assessment Sheet [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.icf-casestudies.org/introduction/introduction-to-icf-based-documentation-tools-and-rehab-cycle-2/the-icf-assessment-sheet>

6. ICF Research Branch. The ICF Categorical Profile [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.icf-casestudies.org/introduction/introduction-to-icf-based-documentation-tools-and-rehab-cycle-2/the-icf-categorical-profile>

7. ICF Research Branch. The ICF Intervention Table [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.icf-casestudies.org/introduction/introduction-to-icf-based-documentation-tools-and-rehab-cycle-2/the-icf-intervention-table>

8. ICF Research Branch. The ICF Evaluation Display [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.icf-casestudies.org/introduction/introduction-to-icf-based-documentation-tools-and-rehab-cycle-2/the-icf-evaluation-display>